

NYÁR- ÉS FENYŐFATERMELÉSI RENDSZER*

Dr. PAPP MIHÁLY

igazgató, erdőmérnök

EFAG, Szolnok

Dr. SOLYMOS REZSŐ

mezőgazdasági tudományok doktora, főosztályvezető,

ERTI, Budapest

Dr. TÓTH BÉLA

a mezőgazdasági tudományok kandidátusa, állomásigazgató,

ERTI, Püspökladány

Az elmúlt tíz év alatt a mezőgazdaságban a termelési rendszerek széles körben elterjedtek. Hazánkban először a Bábolnai Állami Gazdaság szervezésében alakult meg a Bábolnai Kukorica Iparszerű Termelési Rendszer hat állami gazdaság és négy termelőszövetkezet részvételével. Ma már 73 termelési rendszer működik, magába foglalva hazánk nagyüzemi szántóterületének közel a felét, az állatállománynak pedig jelentős részét.

Egy évtized alatt a termelési rendszerek igazolták a reményeket, az átlagtermések (hozamok) jelentősen, egyes gazdaságokban a duplájára növekedtek. A termelési rendszerek elterjedése megváltoztatta az egész mezőgazdaság eddig kialakított szemléletét, egész arculatát. A szellemi és anyagi eszközök koncentrációját a vállalati önállóság sérelme nélkül lehetővé tette. A tudományos eredmények, az ipari szervezési elvek széles körű alkalmazása, a műszaki fejlesztés gyors ütemű megvalósítása korábban elképzelhetetlenek tartott hozamnövekedést eredményezett.

A mezőgazdaságban a termelési rendszerek napjaink egyik leghaladóbb társadalmi értékű termelési mozgalmának tekinthetők, amelyek a jelentős eredmények ellenére sem érték el lehetőségeik felső határát. Kádár János elvtársnak, a Bábolnai Mezőgazdasági Kombinátban a közelmúltban tett látogatása minden bizonnyal az elért eredmények elismerésének és további ösztönzésnek tekinthető.

Az erdészeti és elsődleges faipari ágazatban jelenleg egyetlen államilag elismert termelési rendszer sem működik annak ellenére, hogy az 1970-es évek elején a termelési rendszerek megalakításának igénye már felmerült. A körülmények akkor kedvezőtlenek voltak az 1970-ben végrehajtott nagyszabású átszervezés nehézségei — amely az erdőgazdaságok nagy többségét érintette — az erdészet és elsődleges faipar integrálása és vertikális kapcsolatának kialakítása miatt. A faipari rekonstrukció megkezdése — amely igénybe vette a vállalatok anyagi és szellemi erőforrásainak nagyobb részét — nem tette lehetővé a faipar és az alaptevékenység együttes és azonos színvonalú fejlesztését.

* Az Erdészeti és Faipari Tudományos ülésen 1980. február 28-án elhangzott előadás.

tését. A faipari rekonstrukciós munkák befejezése után ismét az elmaradt, háttérbe szorult alaptevékenység fejlesztésére kell figyelmünket és erőforrásainkat fordítani, de ezt új módon, komplexen, hatékonyan, átgondoltan kell végrehajtani. Ezeket a nagy feladatokat célszerű szervezeten, termelési rendszer keretei között megvalósítani.

Szakembereink körében még a közelmúltban is vita folyt arról (talán még ma is folyik), hogy sajátos ágazatunk — amelynek valóban meglevő sajátosságait olykor túl is hangsúlyozzuk — beilleszthető-e korunk műszaki, gazdasági és társadalmi áramlatába. Másképpen megfogalmazva a kérdést, vállalkozhatunk-e felelősségteljesen a siker reményében az erdészeti termelési rendszerek megszervezésére?

A mezőgazdaságban kialakult formák és egy évtizedes kedvező tapasztalatok tanulmányozása alapján biztonsággal mondható: az erdészetben a hosszabb termelési ciklus ellenére is a mezőgazdaságban már kialakult és alkalmazott alapelveken a fatermelési rendszerek megszervezhetőek. Az összes érvényben levő törvényes keretek közé, gazdasági és műszaki feltétel rendszerébe beilleszthetőek.

Az erdészet az elmúlt három évtized alatt nemzetközileg is figyelemre méltó eredményeket ért el.

1950-ben az 1 millió 166 ezer ha-os erdőterületünk 1980-ra 1,6 millió ha-ra növekedett. A kitermelt fatömeg 2,8 millió m^3 -ról 7,4 millió m^3 -re nőtt. A kitermelési lehetőségek pedig még ennél is nagyobbak. 1950-ben 1 millió 166 ezer ha erdőterületről 2,8 millió m^3 fát termeltünk ki, vagyis ha-ként 2,4 m^3 -t. 1960-ban 2,7 m^3 ; 1970-ben 3,4 m^3 , és 1980-ban várhatóan 4,6 m^3 -t fogunk kitermelni.

Véleményünk szerint, ha a feltételek megteremthetőek, 5,5 m^3 /ha hozam elérhető.

Nemzetközi összehasonlításban ezek a számok:

Románia	2,7 m^3 /ha
Lengyelország	2,8 m^3 /ha
NDK	3,2 m^3 /ha
Csehszlovákia	3,3 m^3 /ha
Magyarország — amint említettük —	4,6 m^3 /ha

Az elmúlt három évtized sokirányú munkájának eredményeképpen a fahozamok növekedési aránya lényegesen magasabb, mint a környező országokban, de nem marad el a hazai mezőgazdasági hozamok növekedési üteme mögött sem. A fatermelési rendszerek megalakításának igényét nem az eddig végzett munka kritikájának kell tehát tekinteni, hanem olyan szükségességnek, amely új keretek és lehetőségek megteremtésével az eddig elért kiváló eredmények továbbfejlesztését biztosítják az elkövetkezendő évtize-

dekre is. Az erdészetben rejlő lehetőségek teljesebb körű feltárását a feltételrendszer megteremtésével lehet elérni. A fatermelési rendszerek — és azokban meglévő előnyök — új perspektívát, új mozgásteret biztosíthatnak ágazatunk és biztonságosabb faellátást a népgazdaság számára.

Mai ismereteink szerint elsősorban a nyár, fűz, fenyő és az akác ipari szemléletű termesztésére lehet elsősorban felelősségteljesen vállalkozni; mert ezek a fafajok az ültetvényyszerű termesztésre legalkalmasabbak, viszonylag rövid a termelési ciklusuk, a biológiai, az ökonómiai és technikai feltételek itt teremthetők meg a legkönnyebben, a hozamok növelése itt biztosítható a leggyorsabban.

Az elmondott megfontolások alapján az elmúlt év közepén 6 erdőgazdaság, nevezetesen a

- Budavidéki Állami Erdő- és Vadgazdaság,
- Délalföldi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság,
- Felsőtiszai Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság,
- Kiskunsági Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság,
- Nagykunsági Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság,
- Pilisi Állami Parkerdőgazdaság, valamint az időközben csatlakozott
- Szentendrei Erdészeti Fa- és Vegyesipari Vállalat

részvételével Gazdasági Társaságot alakítottak a nyár és fenyő fafajok ipari színvonalú és szervezettségű termesztésének, nevelésének, fakitermelésének és hasznosításának megoldására.

A Gazdasági Társaság alapokmányban rögzített feladata, hogy az anyagi és szellemi erők koncentrálásával, a legújabb tudományos kutatási és műszaki eredmények felhasználásával növelje a gazdálkodás tervszerűségét, jövedelmezőségét, társadalmi hatékonyságát. Megteremtse az iparszerű termelés szervezeti, technológiai és eszköz-rendszerét, csökkentse a termelés, a gazdálkodás, az üzem- és munkaszervezés színvonalában kialakult különbségeket.

A Gazdasági Társaság felkutatja tagjainak területén a nyár és fenyő fafajok termelésére alkalmas termőhelyeket, a gyorsan növő fafajok nagyobb arányú ültetésével kedvezőbb fafaj arányokat hoz létre. A vállalati és népgazdasági célkitűzésekkel összhangban a gyorsan növő fafajok iparszerű termelésének és hasznosításának megoldásával mérsékli a fenyőfa-import nagyarányú növekedését, fokozza az export tevékenységet.

A Gazdasági Társaság együttesen potenciálisan nagy erőt képvisel és jelentős gazdasági lehetőségekkel rendelkezik. Kezelésében van 45 ezer ha erdei- és feketefenyő, 29 ezer ha nyár- és fűzállomány. Vonzási körzetében — a közigazgatási területen — az ország nyár és fűz állományának 53%-a található. A taggazdaságok nevelik meg az ország erdeifenyő-csemete szükségletének 50%-át. A térség termőhelyi adottságai alkalmasak a nyár és fenyőállományok létesítésére, a mezőgazdasági célra nem alkalmas területek ezek nagyarányú bővítését lehetővé is teszik.

A Gazdasági Társaság szervezetét tekintve nem önálló jogi személy. A Társaság tagjai minden vonatkozásban megtartják gazdasági és jogi önállóságukat, továbbra is az érvényes jogszabályok szerint működnek. A Társaság kötelezettségeinek teljesítéséért azonban közvetlenül és egyetemlegesen felelősek. A legfőbb irányító szerv, amely döntésekre hivatott, az Igazgatótanács. A szabályozott működést és előírás szerinti pénzgazdálkodást az Ellenőrző Bizottság tevékenysége biztosítja.

A rendszerszervező Nagykovácsói Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság szervezetében 6 főből álló Koordinációs Főosztály végzi a döntésekkel járó szervező, operatív végrehajtó munkát.

Rövid idő alatt megalakultak és kitűnően működnek a Gazdasági Társaság életében rendkívül fontos szerepet betöltő szakbizottságok. Nevezetesen a

- Gazdaság- és Árpolitikai Szakbizottság,
- Szaporítóanyag és Erdőművelési Szakbizottság,
- Fakitermelési Szakbizottság,
- Fafeldolgozási Szakbizottság,
- Műszaki-fejlesztési Szakbizottság.

A Gazdasági Társaság a szakbizottságok létrehozásával széles körű alapot és demokratikus fórumot teremtett a legjobb szakemberek bevonásával a döntés előkészítés számára. Fontosnak tartjuk — alapvetően fontosnak —, hogy ne csak a tagvállalatok vezetői azonosuljanak maradéktalanul a közösen megfogalmazott célokkal, hanem szélesebb körű megértés, támogatás alakuljon ki a tagvállalatok dolgozóinak körében is.

Az aláírt szerződés, amely a Gazdasági Társaság alapokmányának és hosszútávú programjának is tekinthető, két vonatkozásban is újszerű:

- Nem a rendszer-szervező gazdaság érdekelttségét helyezi előtérbe, hanem a közös érdekelttség megteremtését tartja alapvetőnek.
- A rendszer-szervező gazdaság felelősségének hangsúlyozásával a tagvállalatok egyenrangúak, a jogok és kötelezettségek tekintetében, közös feladatnak tekintik a rövid- és hosszútávú programok megvalósítását.

A legnagyobb gondot a hosszútávú szakmai és a rövidtávú gazdasági érdekek egyeztetése jelentette. Ez azonban áthidalható, ha a teljes termelési időszakra szóló fatermelési rendszereket önmagában is zárt alrendszerre bontjuk, amelyek lényegében megfelelnek a mostani erdészeti tevékenység termelési ágainak. Ennek megfelelően az alrendszerek a következők:

Szaporítóanyag-termesztési, erdőtelepítési és erdőfelújítási, erdőnevelési, fakitermelési és anyagmozgatási, valamint fafeldolgozási alrendszer. Mindegyik alrendszerben a munkák tervezése, szervezése, elszámolása, elemzése, ellenőrzése és az érdekelttség rendszere megteremthető. Az egész tevékenységet minden tagvállalatra érvényes és kötelező érvényű alapechnológia foglalja egységes rendszerbe.

A nyár és fenyő ültetvényyszerű termesztése lehetővé tenné az erdőérték-számítás alkalmazásával az alrendszerektől független rövid időszakra szóló érdekeltségi rendszer megteremtését is. Remélhetőleg a közeljövőben az eddigi kutatási eredmények felhasználásával annak bevezetésére és kipróbálására lehetőség nyílik. Ennek megvalósításáig úgynevezett önköltséges érdekeltségi elvet alkalmazunk.

A Gazdasági Társaságnak merésznek tűnő célkitűzései és nagyszabású programja van. A közeljövőben 10—15 ezer ha új nyárerdőt szándékszik létesíteni és számottevően növelni az alföldi fenyőállományok területét. A hozamokat a szakszerű termőhely-feltáró munkával, nemesített szaporítóanyag alkalmazásával, intenzív ápolási, nevelési, növényegészségügyi munka elvégzésével, a feketefenyőnél a folyó növedéket $8 \text{ m}^3/\text{ha}$, az erdefenyőnél $10 \text{ m}^3/\text{ha}$, a nemes nyár esetében $20 \text{ m}^3/\text{ha}$ -ra szándékszik növelni. A hozamok ilyen arányú növelése jelentős többletráfordítást igényel, ezért ennek forrásait — tekintve, hogy hosszútávú és népgazdasági érdekeket szolgál — a mezőgazdasági kormányzattal együtt lehetséges biztosítani.

A Gazdasági Társaság alapelveinek és célkitűzéseinek ismételése nélkül kiemeljük, hogy a Gazdasági Társaság minden bizonnyal társadalmi értékű feladat megoldására vállalkozik, amikor a gazdaság- és termeléspolitikai célkitűzések mellett az oktatás, nevelés, az égetően sürgős szociálpolitikai problémák megoldására törekszik. Ugyanakkor a fatermesztési rendszereket egy lehetséges formának tartjuk, amely egységes gazdasági rendszer létrehozásával lehetővé teszi a mezőgazdasági nagyüzemek és az állami erdőgazdaságok között a föld- és állóeszköz tulajdonviszonyok különbsége ellenére is a termelési kooperáció, az együttműködés kialakítását. Azt reméljük, hogy a működési területünkön levő nagyobb nyár és fenyő erdőterülettel rendelkező termelőszövetkezetek és állami gazdaságok a remélt eredményes munka láttán csatlakoznak termelési rendszerünkhöz.

Tudatában vagyunk a feladat nagyságának, bonyolultságának. Érezzük a felelősséget, amely a Gazdasági Társaság minden gazdaságára hárul. Nem lesz sem egyszerű, sem könnyű feladat a több éves elszigetelődést, befelé fordulást megváltoztatni, valós érdekeinket, közös intézkedéseinket a vélt érdekelletétek fölé emelni. De bizonyosak vagyunk abban, hogy az út, amelyet a rendszer gazdaságai választottak, hosszú távon igazolni fogja a törekvés helyességét.